

*MINÄ,
KOIRA ja
IHMIS-
KUNTA*

TIINA RAEVAARA

LAJIEN VÄLISEN
YHTEISELON
HISTORIA

LIKE

Otavan Kirjasäätiö on tukenut tämän kirjan kirjoittamista.

© Tiina Raevaara & Like Kustannus /
Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

LIKE

Like Kustannus
Helsinki
www.like.fi

ISBN 978-951-1-42099-6

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

Lapsilleni

Sisällys

ALUKSI	Ihmiskunta.....	9
--------	-----------------	---

HUHTIKUU

1. LUKU	Minä.....	13
2. LUKU	Koirat, tai pikemminkin niiden puute.....	19
3. LUKU	Pelastakaa Deanna Troi!.....	35
4. LUKU	Ihmiskunnan kolme tärkeintä piirrettä.....	41
5. LUKU	Pat Shipmanin hypoteesi.....	51
6. LUKU	Eläinrakkauden ensimmäiset askeleet.....	66
7. LUKU	Minä näen sinut.....	72

TOUKOKUU

8. LUKU	Nukkuva koira 30 000 vuoden takaa.....	85
9. LUKU	Läheisyyteni muuttaa teidät.....	99
10. LUKU	Toisten kanssa elämisen raskaus.....	108
11. LUKU	Peilistä katsoo domestikaatti.....	116

KESÄKUU

12. LUKU	Eläimen kasvot, ihmisen kasvot.....	129
13. LUKU	On parempi inhimillistää liikaa.....	140
14. LUKU	Astu sisälle toiseen, toinen astuu sisälle sinuun.....	147
15. LUKU	Yrityksiä itseymmärrykseen.....	152

16. LUKU	Arvoitus, joka pakenee ratkaisua.....	159
17. LUKU	Kuoleamalla on mustat siivet.....	167

HEINÄKUU

18. LUKU	Ihmisen perimmäinen kirous.....	173
19. LUKU	Haudassakaan et ole yksin.....	180
20. LUKU	Viimeinen vartio ennen hirvittävää tuntematonta.....	188
21. LUKU	Urhea pikku Myy.....	195

ELOKUU

22. LUKU	Ihmissilmien salaisuus.....	201
23. LUKU	Ymmärrätkö sinua koskaan?.....	206
24. LUKU	Katso minuun.....	218
25. LUKU	Kuka on tietoinen?.....	228
26. LUKU	Pahan ongelma.....	240
27. LUKU	Vallankumous joka söi lapsensa.....	249
28. LUKU	Entä jos tunteet ovat oikeassa?.....	259
29. LUKU	Voiko mikään muuttua?.....	267

SYYSKUU

30. LUKU	Hyvästit sääksille.....	275
31. LUKU	Kuinka tulla onnelliseksi.....	277
32. LUKU	Koira joka kantaa joutsenta sylissään.....	284

	KIITOKSET.....	289
	Viitteitä, lähteitä ja lisälukemista.....	291

Ihmiskunta

Ihmiskunnan historia on sotien, kaupungistumisen ja tekniikan historiaa.

Näin meille on aina opetettu. Tätä samaa tarinaa kerrotaan niin koulukirjoissa kuin menneisyyttä viihdyttävästi tiivistävissä bestsellereissäkkin. Kävele kirjahyllyllesi tai lähimpään kirjastoon, niin ymmärrät, mitä tarkoitan. Menneisyys näyttää sotien päättymättömältä ketjulta.

Toisaalta historiankirjoituksessa kerrotaan siitäkkin, kuinka nerokas ihmislaji on ollut. Me olemme pyörän, kaukoputken, kirjoitustaidon, viemäröinnin, polttomoottorin, pilvenpiirtäjien, kuulentojen ja tietokoneiden keksijöitä. Ihmisen tarina kertoo oikeastaan siitä, kuinka lajimme oppi hyödyntämään metalleja, puuta ja kiveä. Historia on materiaalien työstämisen historiaa.

Ihmiskunnan tarinaa ei koskaan väitetä kauniiksi. Historiankirjoituksessa meille kerrotaan, kuinka aggressiivinen lajimme on ollut. Historia koostuu uhittelevista suurmiehistä, kuolemasta, vihasta ja tuhosta. Se rakentuu kostonhimolle ja kansanmurhille.

Ennen kaikkea ihmiskunnan tarinassa korostetaan aina yksinäisyyttä ja erillisyyttä. Tai ei korosteta: se annetaan itsestään-

selvyytenä. Historiassa ei ole koskaan ketään muuta, on vain ihmislaji, joka syntyi yksin, kehittyi yksin, teki keksintönsä yksin ja alkoi rakentaa kaupunkejaan yksin. Tätä yksinäisyyden san-karitarinaa ovat pönkittäneet myös uskonnot. Ne kertovat usein jumalista, jotka loivat ainoastaan ihmisen omaksi kuvakseen ja antoivat heille kaikenlaisia sääntöjä, joilla he voisivat erottaa itsensä muusta olemassa olevasta.

Nyt ihmiskunta viettää yksinäisyyttä omaan erinomaisuuteensa tukehtuen. Samaan aikaan se tähyilee kauas ulkoavaruuteen siinä toivossa, että siellä – lopultakin – olisi joku muu.

Entä jos katsoisimme kaikkea aivan toisin?

Tässä kirjassa kerron ihmisestä toisenlaisen totuuden. Kerron ihmisestä, joka on eläin siinä missä muutkin eläimet ja jonka evoluutiossa on ollut tärkeää elää tiiviisti yhdessä muiden eläinlajien kanssa.

Kerron ihmisestä, joka on sinnikkäästi hakenut yhteyttä muihin eläimiin. Aion kertoa tarinan, jossa ihmiskunnalle on ominaista sosiaalisuus, muiden huomioonottaminen ja lauhkeus. Aion todistaa, ettei ihmiskunta ole levittäytynyt ympäri maailmaa tai rakentanut yhteiskuntaansa yksin, vaan yhdessä toisten eläinlajien kanssa.

Kun historiaa tarkastelee tästä näkökulmasta, tarinaan tulee lisää henkilöitä, eikä se kerro enää vain ihmisestä.

Se kertoo myös koirasta – ja monista, monista muista elävistä olennoista.

HUHTIKUU

1. LUKU

Minä

Kolme vuotta sitten tajusin olevani sairas. Olin tavattoman ahdistunut, ja sisälläni kiehui. Tuntui kuin elimistöni olisi ollut jatkuvassa hälytystilassa. Iltaisin saattoi mennä tuntikausia ennen kuin nukahdin, ja jos lopulta onnistuinkin siinä, heräilin tunnin tai parin välein. Aamuviiden jälkeen oli toivotonta yrittää enää saada unta. Ahdistavat ajatukset velloivat mielessäni ja paisuivat valtaviksi. Kaikki muistoni olivat muuttuneet huonoiksi, onnelliset hetket onnettomiksi ja ystävät vihamielisiksi, aivan kuin olisin katsellut negatiivisia elämästäni.

Kävin mielessäni jatkuvia keskusteluita, joissa puolustelin itseäni muille. Ne eivät olleet muistoja menneistä keskusteluista vaan eräänlaista valmistautumista tulevaan. Mielessäni eli varmuus siitä, että ihmiset suuttuisivat minulle milloin mistäkin, ja ajatuksissani puolustauduin näitä tulevia syytöksiä vastaan.

Olin tavattoman väsynyt. Kaikki uuvutti, yhtä lailla työt ja arki, olisin vain halunnut olla rauhassa. Elettiin loppusyksyä, ja ulkona oli yhtä pimeää kuin ajatuksissani.

Sairastumiseni oli seurausta vuosien liiasta työnteosta ja uskosta voimieni loputtomuuteen. Tai niin ainakin silloin ajattelin.

Olen nyt 42-vuotias. Olen aina elänyt elämäni aivan kuin aika olisi loppumassa hetkenä minä hyvänsä. Heti lukion jälkeen lähdin Helsingin yliopistoon opiskelemaan biologiaa. Valmistuin maisteriksi 22-vuotiaana ja tohtoriksi vajaat neljä vuotta myöhemmin. Ensimmäinen lapseni syntyi kesken väitöskirjan teon ja toinen heti sen valmistuttua. Kun olin 29, esikoisromaanini julkaistiin. Alle kolmekymppisenä olin siis toteuttanut sen verran unelmia kuin yhteen ihmiselämään voi kohtuudella odottaa mahtuvan.

Tahti ei hiipunut siihen. Kun pääsin alkuun kirjailijanurallani, kahta vuotta lukuun ottamatta minulta on julkaistu kirja vuosittain. Olen lähtenyt mukaan erilaisten yhdistysten hallitustyöhön, olen kierrellyt yliopistoissa opettamassa tiedeviestintää ja kirjoittamista, ja olen siinä sivussa tietenkin elänyt muuta elämää: nähnyt lasteni kasvavan, muuttanut, matkustellut, solminut parisuhteita ja eronnut, hyvästellyt isovanhempani, vanhentunut itse.

Viisi vuotta sitten, vuonna 2016, minulta julkaistiin kolme kirjaa, ja pidänkin kyseistä vuotta olennaisena syynä sairastumisselleni. Olin kirjoittanut edellisen kesän ja syksyn kuumeisesti: olin juuri siirtynyt uuteen kustantamoon ja kirjoitin toista osaa kauhuromaanien trilogiaan – halusin näyttää, ettei kustantamon luottamus minuun ollut turhaa. Kun kauhuromaani oli valmis vuodenvaihteessa, siirryin kirjoittamaan tilaustyötä, geenimuuntelun maailmaan sijoittuvan televisiosarjan romaaniversiota. Sain sen käsistäni talven vaihtuessa kevääksi, ja silloin olikin ryhdyttävä viimeistelemään tietokirjaani tieteen yleistajuistamisesta, jonka ilmestymisajankohdaksi oli sovittu alkusyksy.

Muistan noista ajoista vain häivähdyksiä: Muistan kirjoittaneeni yötä myöten ja pitäneeni aivojani väkisin hereillä musiikkia kuuntelemalla. (Genesiksen varhainen tuotanto sopii tähän

hyvin.) Muistan menneeni ahdistuneena kävelyllä pimeään iltaan, koska olin saanut kustantamosta hoputtavan meilin, jossa pyydettiin käsikirjoitusta nopeasti nähtäville. Muistan huomanneeni, etten voinut kirjoittaa puolimakaavassa asennossa sohvalla niin kuin yleensä kirjoitan, sillä oloni muuttui uniseksi ja ajattelu hidastui. Oli pakko pysyä niin pystyssä kuin mahdollista, pitää keho väkisin liikkeessä.

Tuo kolmen kirjan vuosi kiristi henkiset kuminauhani niin pinkeiksi, että kaksi vuotta myöhemmin, syksyllä 2018, ne väsyivät ja katkesivat.

Olen aina nauttinut eri vuodenaajoista ja niihin liittyvistä oikukkaistakin säästä, mutta tuon syksyn säätiloista en muista mitään. Minulla ei ole minkäänlaista mielikuvaa, miltä luonto näytti. Muistoissani silloin oli aina pimeää. Loka- ja marraskuu ovat Suomessa toki pimeitä. Aurinko laskee päivä päivältä aiemmin ja nousee myöhemmin, ja sateisina viikkoina saattaa tuntua, ettei aurinkoa ole pilvikerrosten takana olemassa enää laisinkaan. Yleensä olen kuitenkin osannut rakastaa myös pimeyttä ja marraskuun loputonta sadetta.

Sairastumiseni aikoihin kirjoitin jälleen uutta romaania – se takkusi pahasti eivätkä palaset suostuneet loksatelemaan kohdalleen – sekä melko hallitsemattomassa tilassa ollutta tietokirjaa yhdessä ystäväni kanssa. Hoidin tiedeviestintäkongressin valmisteluita, tein kolumneja ja blogitekstejä sekä opetin tiedeviestintää osa-aikaisesti Turun yliopistossa, jonne minut oli nimitetty määräaikaiseksi työelämäprofessoriksi muutamaa kuukautta aiemmin.

Päässäni kihisi ja kuhisi; hallitsevin mielentilani oli tunne kaaoksesta. En kokenut, että olisin itse voinut mitenkään vai-

kuttaa elämäni. Olen aina ollut jännittäjä, mutta tuolloin piirre korostui, ja stressasin esiintymisiä, opetuksia ja järjestämäni kongressin yksityiskohtia naurettavuuksiin saakka. Mennessäni kokoukseen kaupungille jännitin jo edellisenä iltana sitä, löytäisinkö kadunvarrelta parkkipaikan. Pelkäsin, että kaikki lähettämani sähköpostit vaikuttaisivat epäkohteliailta tai tyllyiltä.

En pystynyt auttamaan lapsiani koulunkäynnissä. Parisuhteeni voi huonosti, sillä en sietänyt lainkaan läheisyyttä. Olin myös mennyt lupaamaan erälle ystävälleni, että ottaisin joka maanantai-ilta pariiksi tunniksi hoitoon hänen pienet poikansa, ja pelkkä asian ajattelu sai minut tuskastumaan. Olin jatkuvasti ärtynyt ja olisin halunnut olla mahdollisimman paljon yksin.

Kun ajoin pimeää moottoritietä pitkin Turusta kotiin opetuspäivien jälkeen, kuuntelin musiikkia niin kovalla kuin mahdollista, sillä se oli ainoa keino täyttää ajatukset jollain muulla kuin ahdistuksella. (Kuuntelin Kate Bushin albumia *The Dreaming*. Voimamusiikkia, mutten ole pystynyt kuuntelemaan sitä enää noiden hetkien jälkeen.)

Hieman ennen joulua purkauduin tilanteesta psykiatriystävälleni. Hän määräsi ensihätään masennuslääke mirtatsapiinia, joka aiheutti niin kovan päiväväsyyksen, etten uskaltanut enää ensimmäisen kokeilun jälkeen ottaa sitä. Silti jo tuo kertaannos tuntui siltä kuin aivoni olisi buutattu. Ihana, tervetullut tunne. Ahdistus oli hetken selvästi heikompaa. Vuodenvaihteen aikoihin sain romaanin palaset loksautamaan kohdalleen vetäytymällä muutamaksi päiväksi toisen ystäväni tyhjillään olevaan asuntoon Kouvolaan.

Kun arki alkoi vuodenvaihteen jälkeen, hakeuduin hoitoon. Terveyskeskuksessa pääsin ensin mielenterveyshoitajalle ja sit-

ten lääkäriille. Sain kuuntelua, hyviä ajatuksia, mielialalääkkeet sekä maksusitoumuksen lyhytterapiaan. Hain myös työkykyä ylläpitävään kuntoutukseen, jonka oli määrä alkaa seuraavana syksynä.

Tilanne alkoi helpottaa nopeasti. Lääkkeet sopivat minulle ja vähensivät selvästi hälytystilaa elimistössäni, nukkuminen parani asteittain, ja kevään edetessä pidin kuukauden kokonaan lomaa. Pahin väsymys alkoi hellittää. Tein pitkiä kävelyretkiä koiran kanssa Sipoonkorvessa, läheisessä kansallispuistossa. Tuona keväänä oli poikkeuksellisen hyvä hankikanto: kevätaurinko ja pitkälle kestäneet pakkaset olivat kovettaneet lumihangan sellaiseksi, että kaikkialla saattoi kävellä hankeen uppoamatta. Maailma tuntui avarammalta kuin ennen. Aurinko paistoi tavattoman kirkkaasti.

Maalasin taulua ja keskityin pohtimaan oikeaa keltaisen sävyä. Siivosin kotiin kertynyttä kaaosta. Minun ja ystäväni kirjoittama tietokirja ilmestyi. Elämä tuntui taas virtaavan eteenpäin sen sijaan, että se olisi jumittunut paikalleen jonnekin pilkkopimeään.

Jouduin pitämään käytännössä taukoa töistä vielä huhtikuunkin, sillä sairastuin poikkeuksellisen ankaraan flunssaan kaikkine jälkitauteineen ja jouduin perumaan lähes kaikki esiintymiset, kokoukset ja opetuskeikat. Kesä oli melko helppo. Lasten loma vei arjesta pois kiireen, ja viihdyin uuden liikuntaharrastukseni, crossfitin parissa.

Elokuussa pääsin aloittamaan terapian ja aloin paneutua kaikkien ongelmieni alkulähteeseen eli itseeni.

Vaikka terveystieteiden mielenparantaja oli varoitellut, että terapia-aika kannattaisi käyttää puhtaasti työuupumi-

sen setvimiseen, terapeutti oli onneksi viisaampi. Hän ymmärsi nopeasti, etteivät minua häirinneet vain työkiireet tai ruuhkavuosien täyttämä arki. Kaikkein eniten minua kuormittivat suhteeni toisiin ihmisiin – tai oikeastaan koko tapani olla toisten ihmisten kanssa.

Olennaisinta ihmiselle on toisten ihmisten keskellä eläminen. Silti minäkin olen luetellut tässä luvussa vain töitäni. Jos ihmisellä on ongelmia toisten kanssa, koko hänen elämänsä muuttuu hankaluuksien viidakoksi.

2. LUKU

Koirat, tai pikemminkin niiden puute

Kuten kerroin, en muista, miltä luonto näytti sinä syksynä, kun romahdin. Minun pitäisi muistaa, sillä olen aina liikkunut paljon ulkona: metsissä ja pelloilla, joen rannassa ja hyvinä talvina myös joen jäällä. En muista syksyä, mutta muistan kevään, kun asiat alkoivat tuntua paremmilta. Igorin kanssa tehdyt retket kansallispuistoon hohtavan valkoista hankea pitkin ovat jääneet pysyvästi mieleen.

Samanlainen kevät on nyt kaksi vuotta myöhemmin, kun kirjoitan tätä kirjaa. Olen ostanut lyhyet ja leveät sukset, jotka mahtuvat hyvin pienen autoni takapenkille, ja hiihdän koiran kanssa jokea pitkin pidemmälle kuin koskaan.

Huhtikuussa ei voi kuitenkaan enää hiihtää, joten minä ja Igor, keskikokoinen ja itsetrimmattu villakoirani, hakeudumme ulkoilemaan paikkoihin, joista aurinko sulattaa ensimmäisenä viimeisetkin lumenrippeet.

On menossa se kevään hetki, jolloin elämä tuntuu viimeinkin voittavan kuoleman. Jotta ymmärtäisi, mitä tarkoitan, pitää luultavasti elää Suomen kaltaisessa maassa, jossa talvi on pitkä

ja kylmä. Puut menettävät lehtensä ja viettävät yli puolet vuodesta pelkkinä luurankoina. Suurin osa linnuista pakenee talvea muualle. Tuttavani kertoo kuvailleen Suomen talvea ulkomalaiselle ystävälleen näin: on kuin sulkeutuisit pakastimeen, ja siellä kylmässä ja pimeässä joku huitoisi sinua märällä tiskirätillä kasvoihin.

Kun lumi lopulta sulaa keväällä, maa näyttää ensin kuolleelta. Lumen alta paljastuu kuivunutta heinää, ruskeiksi muuttuneita kukkavarsia, homehtunut ja harmaa nurmikko sekä kaikki roskat, jotka lumiaura on kerännyt tienvierustoille talven aikana kasatun lumen mukana. Kevään ensi hetket eivät ole kauniita. Jossain kohtaa kaikki kuitenkin muuttuu. Maa alkaa hiljalleen vihertää, kuolleet heinänkorret korvautua elävillä, puihin ilmestyy silmuja. Kävelemme joenrannalla ja luonnonsuojelualueen paljaksi tallatuilla poluilla. Katselen edelläni kulkevaa koiraa, joka kaivelee innoissaan viimeisiä lumilampareita ja jää rantapenkereille tarkkailemaan vedessä kelluvaa oksaa.

Niin kauan kuin muistan, olen pitänyt koirista. Tunnetta on vaikea selittää tai latistaa pelkäksi ”pitämiseksi”. Oikeammin sanottuna minulla on ollut valtava tarve hakeutua koirien seuraan. Olen kaivannut ja suorastaan janonnut koiria elämäni.

Kyse ei ole ollut siitä, että olisin tottunut koirien läsnäoloon. Meillä ei lapsuudenkodissani koskaan ollut koiraa, suureksi surukseni. Toki minulla saattaa olla jokin varhainen, unohtunut kokemus, joka on käynnistänyt kiinnostukseni koiriin. En ole kysynyt asiasta vanhemmiltani.

Muistan tietenkin lapsuudestani paljon koiria. Lähes naapurista löytyi iäkkään pariskunnan omistama Joonas, pieni ja valkoinen länsiylämaanterrieri, jota ulkoilutin muutaman kerran.

Kauempana samalla kadulla asui dalmatiankoira, jonka isäntä oli kovin kovaääninen ja kävi kadun yli repiviä riitoja vastapäisen naapurinsa kanssa. En tiedä koiran nimeä, mutta muistan, kun se oli juuri kuollut ja omistajapariskunta yritti puhdistaa autostaan sen karvoja. Autoin heitä, liityin noin vain seuraan ja aloin irrottaa karvoja maalarinteipinpalalla (olin lapsena kovin arkai-lematon). Sain palkkioksi suklaapatukan.

Rakkain lähistön koirista oli Lilli, opaskoirakoulusta tullut vaalea ja häntäänsä alati heiluttava labradorinnoutaja, joka otettiin luokkatoverini perheeseen joskus ala-asteen aikana. Sitä minä talutin usein, varsinkin yläasteikäisenä. Lilli oli äärimmäisen kiltti ja helppo koira, ja se alkoi riehua riemusta, kun soitin ovikelloa ja se näki eteisen ikkunasta, kuka oli tulossa. Ensimmäisen puoli kilometriä me aina juoksimme täysiä, jotta koira saisi purkaa intonsa. Sitten saatoimme vaeltaa pienen kotikaupunkini metsiköissä ja joenrannalla parisenkin tuntia. Joskus Lilli karkasi kotoaan ja tuli minua vastaan koulumatkalla. Se oli suorittamassa yksikseen aamulenkkiä ja käveli aivan oikeaoppisesti tien reunassa vakioreittiään. Lillin veli kuulemma suuntasi karatessaan juna-asemalle ja tapasi nousta johonkin satunnaiseen junaan.

Ja sitten oli Saara, perhetuttujemme suklaanruskea labradori, jota saatoin rapsuttaa vatsasta koko sen pari tuntia, kun olimme kylässä heidän luonaan. Ja kaikki ystävieni koirat: Jesse, Turre, Leevi, Kössi, Lara, Taku, Netta, Romeo...

Koirat ovat aina olleet minulle eläimistä merkityksellisimpiä. Silti kaikki muutkin eläinlajit ovat olleet minusta tavattoman mielenkiintoisia. Minulla on ollut tarve olla ylipäätään eläinten seurassa – siis muiden eläinten kuin ihmisten. Olen ollut hirvit-

tävän kiinnostunut kissoista, hevosista, linnuista, sammakoista tai oikeastaan mistä tahansa eläimestä, jonka läheisyyteen minun on ollut mahdollista päästä.

Kolmannella luokalla siirryin tavalliselta ala-asteelta musiikkiluokalle ja löysin uusien luokkatoverieni joukosta toisen eläinintoilijan. Luuhasimme lähimetsissä ja pyydystimme salaa myyriä ja hiiriä perheeni puuvajasta. Elävänä tietenkkin. Ystävälläni oli kadehdittavia taitoja, ja hän esimerkiksi tiesi, miten rakennetaan pyydys ämpäristä, muovipussista ja syötistä. Tarkoituksemme oli perustaa jonkinlainen salainen eläintarha vajan välikaton päälle, mutta omaksi onnekseen jyrtsijävankimme pääsivät pakoon nakerrettuaan reiän muoviseen terraarioon. Nyt kyseinen ystäväni työskentelee ekologian professorina.

Perheeseemme ei hankittu koiraa aneluidstani huolimatta, mutta kolmannella tai neljännellä luokalla sain lahjaksi gerbiilin. Se oli nimeltään Max Moritz von Gerbil ja osasi hyppiä hienosti rappuset ylös. Selän kaunis riistanruskea sävy vaihtui kyljissä vatsan kullanvaaleaan. Hännän päässä oli tupsu. Myöhemmin sain pienen akvaarion, johon hankin liikaa ja vääränlaisia kaloja.

Monia lemmikkejäni olen kohdellut tietämättömyyttäni väärin, ja asia vaivaa minua yhä vuosikymmenten jälkeen. Ensimmäinen akvaariokalani, yksinäinen miljoonakala, asui pienessä muovisammiossa. Se olisi tarvinnut paljon enemmän tilaa, kunnon suodattimen ja lajitovereita ympärilleen. Myöhempi kuudenkymmenen litran akvaario oli aivan liian pieni kalamäärälleni sekä erityisesti suureksi kasvaneelle purjeplekolleni, pohjakalalle, jolla oli korkea ja kaunis selkäevä.

Kymmenen vuoden ajan minulla oli lemmikkinä rupikonna, jonka eläinrakkauteeni hassuna kuriositeettina suhtautuneet

serkkuni toivat minulle juoksulenkillään. Peukalon mittaiseksi kasvanut konna sai ruokaa aivan liian epäsäännöllisesti enkä osannut laittaa sitä esimerkiksi talvihorrokseen – puhumattaakaan siitä, ettei luonnonvaraisia eläimiä pitäisi koskaan ottaa vangiksi. Se on epäeettistä.

Minulla oli tarve olla eläinten seurassa, mutta ei ymmärrystä niiden oikeanlaiseen kohteluun.

Minulla oli myös vuosikausia kotimme kuistilla iso lasipurkki, jossa oli ojasta haettua asukaskuntaa: vesikirppuja, pieniä vesikotiloita ja vesisiiroja sekä tietenkin vesikasveja. Ne tuntuivat pärjäävän purkissa oikein hyvin, kun lisäsin vettä haihtuneen tilalle. Pienoisekosysteemiä oli aikuistenkin mielestä mielenkiintoista seurata.

Max Moritz von Gerbil kuoli kunnioitettavassa kolmen ja puolen vuoden iässä, ja sen jälkeen tilanne hieman riistäytyi käsistä. Akvaarion ja rupikonnan lisäksi minulla oli tuliliskoja tai oikeammin sanottuna kai tulisalamantereita. Oli myös sauvasirkkoja, jättimaakotiloita, kotisirkkoja sekä amerikantorakoita. Torakoita pidin piilossa, koska äitini oli käskenyt hankkiutua niistä eroon. Kotisirkat taas pitivät niin hirvittävää meteliä, että minun oli öisin peitettävä niiden terraario säkkituolin ja peitto-pinon alle, jotta saisin nukuttua.

Yksi kotisirkka karkasi, ja hieman myöhemmin seinästä sänkyä vierestä alkoi kuulua yöllä pelottavaa kirskuntaa, täysin epäinhimillistä ääntä, ja olin varma, että avaruusoliot olivat pudottaneet jonkin laitteen savupiippuun. Sirkkan karkaamisen ja äänen ilmaantumisen välillä oli sen verran aikaa, etten silloin yhdistänyt niitä toisiinsa. Minulla on ollut oikeastaan pitkälle aikuisikään saakka kovin irrationaalisia pelkoja. Ääni

oli niin pelottava, etten suostunut nukkumaan yläkerrassa huoneessani moneen yöhön. Lopulta eräänä yönä sirkka tuli ulos seinän sisältä ja vanhempani tappoivat sen. En tiedä, miksen tunnistanut ääntä oman kotisirkkani tuottamaksi, ehkä se kuulosti erilaiselta seinän uumenista kantautuneena tai ehkä tuo kyseinen sirkka oli jotain eri lajia kuin aiemmin minulla olleet.

Joskus lukion loppuaikoina vanhempani eivät enää niin välittäneet, mitä kaikkea raahasin huoneeseeni. Gerbiileitä oli useampi, ja myöhemmin yksi hamsteri, joka oli suorastaan sie-tämättömän suloinen olento. Ensimmäisen oikean poikaystäväni luokse hankimme kolme degua. Ne olivat hieman suuren gerbiilin näköisiä, riistanruskeita jyrсийöitä, jotka muistuttivat elintavoiltaan ja kiipeilytaidoiltaan rotan ja oravan ristisiitosta. Opiskeluvuosien aikana, kun olin jo muuttanut pois lapsuudenkodistani, minulla oli useakin rotta, mutta siinä vaiheessa olin myös päässyt käsiksi jo suurimpaan unelmaani: asuin koiran kanssa. Koira oli senhetkisen kumppanini hankkima.

Kaikista eläinlajeista nimenomaan koira oli unelmani ja sieluneläimeni, kaiken eläinrakkauden ja eläinseuran kaipuuni tihentymä. Se on sitä yhä.

Lukion jälkeen hain opiskelemaan biologiaa – tietenkin. Olin tyytyväinen, kunnes ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen kohtasin pienehkön kriisin. Olin ollut koko ajan varma, että suuntautuisin alalla ekologiaan ja ryhtyisin tutkimaan eläimiä ja eläinpopulaatioita. Sinänsä hyvin ja nopeasti sujuneiden opintojen myötä alkoi kuitenkin vahvasti tuntua siltä, että halusin keskittyä johonkin pienempään. Halusin nähdä tarkemmin. Valitsin pääaineekseni perinnöllisyystieteen, enkä ole koskaan katunut

valintaa. Geenien kautta pystyy tarkastelemaan kaikkea elämää, sen säännönmukaisuuksia ja muuttumista.

Sattuman oikusta aloin tehdä pro gradu -työtäni jo varsin varhain, toisen opiskeluvuoden keväällä. Istuin laboratoriossa usein viikonloppuinakin, hoidin soluviljelmiä ja käynnistin PCR-reaktioita, joilla monistetaan halutunlaisia dna-fragmentteja. Tavoitteena oli rakentaa sellaisia kopioita ihmisen MLH1-geenistä, joissa olisi erääseen paksusuolensyöpämuotoon liittyviä mutaatioita. Kun olin saanut mutanttigeenit valmiiksi, tuotin soluviljelmissä mutaatiot sisältäneitä proteiineja ja tutkin mutaatioiden vaikutusta proteiinien luontaiseen toimintaan. MLH1-proteiinilla on soluissa tärkeä tehtävä: se korjaa dna:han syntyneitä vaurioita. Ihmisillä, joilla on perinnöllinen alttius sairastua paksusuolensyöpään, on usein periytyvä mutaatio MLH1-proteiinia koodaavassa geenissä. Kun dna:n korjaus ei toimi, solun kromosomeihin pääsee kertymään virheitä, ja lopulta solu voi muuttua syöpäsoluksi.

Gradun jälkeen aloin tehdä väitöskirjaa samasta aiheesta. Kesken väitöskirjan teon sain esikoiseni ja pidin lyhyen äitiysloman, ja puolisen vuotta väitöskirjani valmistuttua pidin toisen äitiysloman, kun kuopukseni syntyi.

Äitiyslomien aikana antauduin vielä yhdelle unelmalleni: aloin kirjoittaa novelleja ja romaania. ”Kalasääsket”-novellini voittikin erään näkyvän novellikilpailun, mutta palkintojenjakotilaisuudesta muistan vain sen, että tunsin itseni hikiseksi ja muodottomaksi. Olin synnyttänyt kuopukseni kuukautta aiemmin.

Niin kuin yhteiskunta ympärilläni, minäkin olin aina ajatellut, että koira on vain lemmikki ilman sen suurempaa merkitystä muille kuin lemmikeistä pitävälle henkilölle. En olisi voinut

olla enempiä väärässä. Palattuani toiselta äitiyslomalta takaisin tutkimuksen pariin pääsin tekemään yhteistyötä koirien geneejiä tutkivan tutkimusryhmän kanssa. Ensimmäistä kertaa koskaan katsoin koiraa tieteen näkökulmasta. Jo entuudestaan minulle tuttu tutkija Hannes Lohi oli palannut post doc -kaudeltaan Kanadasta Suomeen ja käynnistänyt kunnianhimoisen hankkeen, jonka tavoitteena oli koota valtava dna-pankki suomalaisista lemmikkikoirista. Jututimme suuren määrän koiraihmissiä: kasvattajia, rotuyhdistysten edustajia, eläinlääkäreitä ja jopa poliisikoiralaitoksen johtajat. Yritimme selvittää, millaisia terveysongelmia rotukoirien joukossa oli.

Hannes oli Kanadan-vuosinaan tehnyt merkittävän löydön: hän oli kollegoidensa kanssa löytänyt lagotto romagnolo -koira-rodun edustajista epilepsiaa aiheuttavan geenivirheen. Lagottojen eli italianvesikoirien sairastama epilepsia oli samanlaista kuin niin kutsuttu Laforan tauti, epilepsian muoto, jota tavataan teini-ikäisillä ihmisillä. Kyseisestä löydöstä sai alkunsa merkittävä tutkimussuuntaus, jota Hannes alkoi edistää Suomessa. Tutkimalla koirien geneejiä voi löytää selityksiä ihmisen sairastamiin sairauksiin.

Kun katselee eliömaailmaa evoluution näkökulmasta, on tosiaan selvää, että ihminen ja koira ovat toisilleen läheistä sukua. Ihmisillä ja koirilla on myös paljon hyvin samanlaisia sairauksia: elintasosairauksia, sydänvikoja, epilepsian eri muotoja, syöpiä, autoimmuunisairauksia ja niin edelleen. Usein sairauksien taustalta löytyy jonkin geenin tai geenien virheellinen toiminta, ja monesti kyseessä voi olla jopa geneeissä periytynyt alttius sairastua tiettyyn tautiin.

Kuten muutkin nisäkkäät, ihmiset ja koirat jakavat pääosin samat geenit. Koiran perimästä on kuitenkin ihmisten perimää

helpompi löytää jokin tiettyjä oireita aiheuttava geenimuutos. Tähän on parikin syytä. Ensinnäkin saman koirarodun edustajat ovat ankaran jalostuksen takia geneettisesti erittäin samankaltaisia keskenään. Jalostus ja sisäsiitos ovat hävittäneet niiden perimästä – eli kaikkien kromosomien dna-sisällöstä – ylimääräisen muuntelun. Kun ”taustakohinaa” on vähemmän, sairauteen liittyvä geenivirhe on helpompi löytää.

Samoin koirien sukupuissa on enemmän jäseniä ja ne tunnetaan pidemmältä ajalta kuin ihmisten sukupuut. Tämäkin helpottaa sairausgeenien löytämistä. Näin tutkimuksella voidaan edistää sekä ihmisten että koirien terveydentilaa. Nykyään Hannes on ollut jo pitkään professori ja aiheensa johtava asiantuntija maailmassa.

En ollut koiratutkimuksessa mukana kovin pitkään, sillä mieleni paloi kirjoittamaan. Pienet lapset pitivät arjen hektisenä, mutta ymmärsin myös, että intohimoni kohteet – kirjallisuus ja tiede – eivät kerta kaikkiaan mahtuneet yhtä aikaa elämäni. Molemmat vaativat omistautumista ja samanlaista luovaa energiaa. Jättäydyin freelance-kirjoittajaksi ja aloin tosissani viimeistellä esikoisromaaniani. Olin kuitenkin tavattoman kiitollinen pistäytymisestäni koiratutkimuksen maailmaan: vasta sen yhteydessä olin ymmärtänyt ihmisen ja koiran yhteisen menneisyyden ainutlaatuisuuden. Tajusin, kuinka vanha koira lajina on ja miten ihmisen vierellä eläminen todella näkyy sen olemuksessa. Tajusin, kuinka syvälle ihmisen kulttuuriin koira on kietoutunut. Muutamaa vuotta myöhemmin aloin kirjoittaa ensimmäistä tietokirjaani. Se kertoi luonnollisestikin koirasta ja koiran evoluutiosta.